

Torhout

Dag en nacht in Vlaanderen

6 maart 2011

In Torhout heeft men weinig op met de doden. Om te beginnen adverteert de stad zich met zijn levendigheid. Verder ligt het kerkhof langs een drukke weg en vlak ernaast is ook nog een voetbalstadion te vinden. Dat laatste ziet er in elk geval zo uit. Met een tribune en vele reclameborden, al kon ik niet zien welke club daar voor het volksvermaak zorgt. Het zit er dus dik in dat degenen die noodgedwongen van dit bestaan moesten scheiden wel eens liggen te daveren door het gestamp en gebrul van de meute verzameld op het belendende perceel.

Er is leven in Torhout, veel leven

Nog iemand die al zeer lang verscheiden is en die niet met rust wordt gelaten: de Heilige Rembertus. Hij gaat hier nog veelvuldig over de tong en hij wordt nog dikwijls ten tonele gevoerd. Dat laatste mag je gerust letterlijk nemen want een amateurtoneelkring met veel uitstraling heet... Wat dacht je? *Sint Rembert* natuurlijk. Dit gezelschap had jarenlang een abonnement op het winnen van het Koninklijk Landjuweel. De meest prestigieuze prijs die er in Vlaanderen voor een amateurtoneelvereniging is in de wacht te slepen. Er zijn uit deze

toneelkring minstens één regisseur en een actrice doorgegroeid naar het professionele segment van de toneelspeelkunst. Met veel succes en aanzien trouwens.

Ook verder kom je de naam van Rembertus overal tegen. Een scholencomplex, een ziekenhuis, een scoutinggroep enzovoort. Voor mijn part bestaan er ook nog een wasserij en een snoepwinkel met die naam.

De Sintpietersbandenkerk in Torhout

De vreselijk massieve kerk in natuursteen die in het centrum staat, aan wie zou die gewijd zijn? Nee, mis! Niet Rembert maar aan Sintpietersbanden. Nu ja, je kan niet alles hebben. Zelfs niet als heilige al moet je om zover te raken wel enkele mirakelen op je naam hebben staan. Ook al heeft Rembert er bij leven wel alles aan gedaan om in de boeken te komen en te blijven, deze kerk is niet naar hem genoemd. De heilige Rembert werd waarschijnlijk in de omgeving van Brugge geboren. Omdat het nogal vroeg in onze jaartelling gebeurde (de jaren achthonderd en nog wat), is niet bekend wanneer precies. Het schijnt wel vast te staan dat hij monnik was in Torhout. Maar tegenover die „zekerheid“ staat dan weer dat niet geweten is waar het klooster van Rembert zich precies heeft bevonden. Hij vertrok vanuit Torhout als missionaris naar Scandinavië om de goddeloze Noormannen het Christelijke geloof aan te praten. Wat maar heel weinig succes heeft gehad. In zijn levensbeschrijving (de „*Vita van Rembert*“) staat dat hij door een zekere Ansgar werd opgemerkt. Die laatste moet een Scandinavisch bisschop zijn geweest. Het staat ook te boek dat Rembert in 865 Ansgar opvolgde als aartsbisschop van Hamburg-Bremen. Hoewel hij toen slechts

diaken was. Van een blitzcarrière gesproken.

Night and Day

Een vereniging die zichzelf W.S.J.V Nacht van Vlaanderen v.z.w. noemt, kijk, dat vind ik nu raar. Ik vermoed dat het eerste acroniem Wandelsport en Joggingvereniging betekent. De v.z.w. duidt erop dat het om vrijwilligerswerk gaat waar geen cent winst mee te maken is. Of dat althans niet mag zijn.

Het is me ondertussen wel wat duidelijker geworden hoe ze aan die naam zijn gekomen. „*De Nacht van Vlaanderen*“ is namelijk een internationaal gekleurd atletiekevenement dat sinds 1980 jaarlijks in Torhout wordt georganiseerd op de derde zaterdag van juni. Ze doen daar niet kinderachtig over de afstanden van de loopnummers. De kroon spant natuurlijk wel de 100 kilometer ultraloop. Dat is zelfs een officiële *IAU European 100 Km Challenge*. De deelnemers aan dat exploit moeten inderdaad ook 's nachts nog blijven draven. De winnaars komen moe maar voldaan bij de aankomst in een tijd van rond de zeven uur! Dat is aan ruim 14 kilometer per uur. Dacht je nu, net als ik, dat zo'n evenement slechts enkele gekken trekt? Vergeet het maar! In 2006 verschenen ongeveer 5000 deelnemers aan de start.

Het is een Belg, Jean-Paul Praet, die deze wedstrijd het vaakst heeft gewonnen. Maar liefst acht keer.

Behalve die 100 kilometer is er ter gelegenheid van de „Nacht“ ook nog een marathon. En kijk, daar had ik in dit geval voor gekozen. Nee, niet om die hele afstand te gaan rennen. Ik ben met goed zes kilometer per uur gemiddelde snelheid al tevreden.

Sport alom

De GPS zette me op het verkeerde adres af. Dat gebeurt wel eens. De „*marspijlen*“ die me dicht tegen het einddoel al waren opgevallen, leidden me tenslotte toch naar waar het allemaal moest beginnen. Het bleek een groot sportcomplex te zijn met een bekende naam. Althans, de naam naar wie het genoemd was, die kwam me bekend voor: Benny Vansteelandt. Geen wonder want hij was, nog niet lang geleden, een absolute topper in zijn sportdiscipline: het duatlon. Of „*run, bike, run*“ zoals het ook wel bekend staat. Van Steelandt behaalde niet minder dan vijf Europese en acht wereldtitels. Duidelijk iemand die je niet makkelijk over het hoofd ziet. Ook al is het duatlon hier dan niet echt populair.

De man kwam ontijdig aan zijn einde in 2007 nadat hij, 31 jaar oud, door een auto werd aangereden. Eerst dacht men dat hij vlot van zijn verwondingen zou herstellen maar toch overleed hij plotseling in het ziekenhuis. Een longembolie, bleek later. Het gevolg van de aanrijding. De vlag wordt nu hoog gehouden door zijn jongere broer Joerie die eveneens tot de wereldtop behoort in deze sporttak.

Torhout is Benny niet vergeten en wenst dat duidelijk ook niet te doen. Dat is wel duidelijk. Al bij al ziet het er naar uit dat in Torhout „Sport“ wel met een hoofdletter geschreven wordt.

Toen ik bij de startzaal verscheen, om even voor zeven uur, was de grote parking voor de sporthal al helemaal vol! Er was geen twijfel aan dat deze tocht op veel belangstelling zou kunnen rekenen. Bij deze gelegenheid zat er voor mij en de andere deelnemers geen „Run, bike, run“ in. Het was ons aller bedoeling om bij „Walk, walk, walk“ te blijven. En dan, in mijn geval, niet voor de maximale 50 kilometer maar het iets bescheidener 42 kilometer. Een afstand waaraan iemand zich schijnt verrekend te hebben want mijn wandel-GPS hield het er na afloop op dat ik „slechts“ 40 kilometer had volgemaakt.

Roet

Torhout is een stad in de provincie West-Vlaanderen in België. Het wordt als hoofdstad van het Houtland beschouwd. Voordat de spellingshervormingen voor plaatsnamen in België werden doorgevoerd, werd Torhout als *Thourout* gespeld. In West-Vlaanderen wordt de naam dan ook nu nog stevast als „*Toeroet*“ uitgesproken.

Van Torhout is er al heel lang sprake. De plaats werd al in ongeveer 830 vermeld in het

werk „*Vita Bavonis*“ van ene Einhart. Recente opgravingen (in 2010) hebben echter resten uit de Romeinse tijd aan het licht gebracht. Dat maakt dat Torhout minstens 400 jaar ouder is dan tot voor kort gedacht werd. In de vroege middeleeuwen was het de hoofdplaats van een Frankische pagus. Die wat ongewone term werd gebruikt om een landelijk district in het Romeinse Rijk aan te duiden. Na die tijd wordt er eigenlijk van een „gouw“ gesproken. De gouw hier werd later opgeslokt door die van de Vlaamse graaf die in Brugge resideerde. Het behoorde tot het Ambacht Wijnendale, als onderdeel van het uitgestrekte Brugse Vrije. Sinds de 11^e eeuw bestond er een jaarmarkt, die beschermd werd door de burcht van Wijnendale.

Bij de naamgeving van haar gehuchten en parochies heeft Torhout zich nadrukkelijk laten inspireren door religieuze gegevens. Behalve in het geval van Wijnendale dan, maar dat heeft dan ook al een zeer lange eigen traditie achter zich. Zo zijn er in het Torhoutse te vinden: de kleine parochie *Sint-Henricus* die ligt langs de weg van Kortemark naar Lichtervelde. Aan de rand van Torhout-centrum bevinden zich nog de parochies *De Driekonigen* die vroeger ook bekend was als de parochie Sint-Jozef Arbeider. Er is ook nog *Don Bosco*. Twee grotere wijken in het centrum zijn verder nog *Maria Assumpta* (Maria ten Hemelopneming) en *De Goede Herder*. Amen.

Niet de „V“ van „vrede“

Zoals reeds gezegd heet het hier „*Houtland*“. Die benaming wordt gebruikt voor het aanduiden van de zandstreek ten zuiden van Brugge. Dat niet scherp begrensde gebied strekt zich uit over de gemeenten Beernem, Oostkamp, Torhout, Wingene en Zedelgem. Bovendien ook nog over enkele delen van Brugge, Damme en Jabbeke. Het landschap is vlak. Wat niet zo verwonderlijk is. In het reliëf kwam op deze tocht pas verandering wanneer het traject afboog naar Wijnendale. Maar zover was ik nog lang niet.

Het eerste wat lag te wachten om door mij aanschouwd te worden, was een bosgebied dat als „*Groenhove*“ op de kaart staat. De kiem van het domein ligt in het zogenaamd „*Vrijgeweed*“, een uithoek van de heerlijkheid Wijnendale. Op het einde van de 18^e eeuw werden

In het domein Groenhove

grote delen van het Vrijgeweed als nationaal goed verkocht aan de Bruggeling Charles de Croeser. Tussen 1820 en 1825 verkocht die zijn gronden alweer aan de Brugse familie Vande Walle. In 1867 bouwde Richard Vande Walle, rentenier en agent van de Nationale Bank te Brugge, het jachtpaviljoen „*Groenhove*“. Dat werd ook „*le Châlet Forestier*“ genoemd. De Bosdreef kreeg hierdoor meer belang als weg. Onder impuls van Maurice Vande Walle werd vanaf 1907 het domein verder ontwikkeld. Dat gebeurde onder meer door het aanplanten van naaldbomen.

Tijdens de Eerste Wereldoorlog was het kasteeltje te verleidelijk om niet geconfisqueerd te worden. De Duitsers gebruikten het als hospitaal voor hun officieren. Sommigen van degenen die het niet haalden werden ook begraven in de buurt.

Vanaf 1916 werd aan de rand van het bos een munitiedepot ingericht door het Duitse leger. Om dat depot te bevoorraden legden ze zelfs de munitiespoorlijn Brugge-Ruddervoorde-Beerst (Diksmuide) aan en die lijn liep over Groenhove. Na de oorlog werd die spoorlijn ontmanteld maar het tracé is nog steeds zichtbaar.

De Duitsers gingen niet zuinig om met het bos en na de oorlog moesten dan ook grote stukken opnieuw aangeplant worden.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog was het nog eens zo ver. Een groot deel van het bosbestand ging alweer voor de bijl.

Het was maar goed dat de organisatoren van de wandeling zo attent waren geweest om in de aanloop naar Groenhove langs de kant van de weg een opvallend geel bordje te plaatsen met enige uitleg. Was dat niet zo geweest dan was ik straal voorbij gelopen aan een site die nochtans een zeker historisch belang heeft. Maar, zeg nu zelf, wat is er zo speciaal aan alweer een weide? Wel, op deze plaats zijn de Duitsers naar het einde van de Tweede Wereldoorlog toe begonnen met het bouwen van een lanceerplatform voor V1-raketten! Die raketten zouden in de richting van Londen worden afgevuurd. Ver zijn ze niet gekomen met de constructie. Slechts een betonnen sokkel voor de stoomkatapult kregen ze klaar. Dat zou nu nog zichtbaar moeten zijn in de weide maar... ik zag het niet. Men is daar immers met iets bezig en er lagen grote hopen aarde. In elk geval, de snode plannen van de bezetter werden gedwarsboomd doordat de geallieerden veel sneller opmarcheerden dan men had ingeschat.

Indien hier een lanceerinrichting voorzien was, dan kan men zich afvragen waar de raketten vandaan moesten komen. Ook daaraan had men met „*Deutsche Grndlichkeit*“ gedacht: die zouden in Torhout worden gemaakt. Die fabriek lag niet ver van deze plek vandaan. Opdat de geheimen die met de fabricage van die tuigen waren gemoeid niet in handen van de geallieerden zouden vallen, dynamiteerden de Duitsers zelf de werkplaats. Het kasteeltje had de oorlog niet zonder schade overleefd maar het werd toch verhuurd in 1949 aan het *Atelier Groenhove*, een kunstenaarscollectief. Het eigendom was alweer in andere handen overgegaan en het viel uiteindelijk toe aan drie zusters. Dat waren alle drie kloosterlingen. Zo verwierf het bisdom Brugge omstreeks 1955 ongeveer 33 van de 100 hectare. Onder leiding en impuls van bisschop De Smedt werd daar toen het diocesaan centrum „*Virgo Fidelis*“ gebouwd. Eerst was dat bedoeld als ontspanningshuis voor vrouwelijke religieuzen. Misschien voor hen die wat te ver waren doorgeschoten in hun mystieke huwelijk en die wat mentale rust nodig hadden... Van 1960 tot ongeveer 1974 werd dan het grootste deel van de overige bosgronden verkaveld en verkocht. Vanaf 1972 kocht de stad Torhout echter een aantal stukken bos op. Hoewel reeds in 1970 de wandelzone „Groenhove“ was opengesteld voor het publiek.

De bosrijke omgeving biedt nu heel wat lanen en dreven aan de wandelaar. Het Dioceesaan Centrum „*Virgo Fidelis*“ (Trouwe Maagd?) is er nog steeds. Het is ook nog altijd een bezinnings- en vormingscentrum voor de Religieuzen van West-Vlaanderen. Het ziet er zelfs zo uit dat de Virga alweer aan het bouwen zijn geslagen. Het gebouw dat er te zien is werd gezet tussen 1955 en 1959 naar een ontwerp van architect Degeyter uit Sint-Andries-Brugge.

Ik zag verder onderweg door het domein ook nog verschillende waterpartijen. Waarvan de oevers onaangenaam kaal waren omdat er recent aan gewerkt was, allicht. Ook waren er een grote speeltuin en een grasveld dat later op het jaar nog een bloemenweide moet worden.

Op de hoogte

In het parochiezaaltje achter de kerk in Maria Assumpta (!) moest ik zijn voor een eerste stempeltje. Behalve dat het gehucht een curieuze naam heeft trof ik er ook nog een straatnaam die allesbehalve gewoon was: Pottebezemstraat. Het kan evenwel nog erger want Google Maps maakt er „Rottebezemstraat“ van. Tja...

Hoewel ik er geen gegevens kon van vinden zag ik hier ook een vestiging van Rendac. Die ken ik vooral van hun vestiging in Denderleeuw waar dierenkrenge „verwerkt“ worden. Een bepaald onsmakelijke bezigheid. Al stonk het hier bij Maria niet

De kerk van het gehucht Maria Assumpta

De kerk van Wijnendale. Alweer geen kleintje!

op het moment dat ik aan het bedrijf passeerde. Maar ja, Rendac schijnt nog wel meer te vernietigen dan alleen maar krenge.

Die eerste rustpost was er al zeer snel na het begin van de wandeling gekomen en van bij Maria ging het naar Wijnendale. Het dorp dan want er is ook nog het kasteel met diezelfde naam. Dat laatste zou later nog aan bod komen.

Wijnendale ligt op zo'n vier kilometer van het stadscentrum van Torhout, zowat halverwege tussen dit centrum en Ichtegem. Het is zelfs zo dat tot bij de fusies van gemeenten Wijnendale een deel was van Ichtegem, maar dat is sindsdien dus veranderd. Het dorp is een parochie geworden in 1912. Landschappelijk is er ook wat bijzonders aan Wijnendale. Het was me al opgevallen dat het reliëf hier veel meer uitgesproken op en neer ging dan dat voorheen het geval was geweest op deze wandeling. En geen wonder want Wijnendale ligt op het gelijknamige Plateau. Daarbij ligt het op ongeveer 40 meter hoogte, hetgeen 20 meter hoger is dan het omliggende land. De kamlijn van het Plateau van Wijnendale is ook een waterscheiding tussen het IJzer- en het Leiebekken.

Op 28 september 1708 werd de Slag bij Wijnendale uitgevochten, bij het kasteel van Wijnendale, tussen de Engelse generaal Webb en de Fransen.

Het Wijnendalebos net ten westen van het kasteel is meer dan 200 hectare groot en het is geklasseerd als landschap. Het ligt, ondanks zijn naam, voor het grootste stuk op het grondgebied van Ichtegem.

Onderweg werden de wandelaars die gekozen hadden om 14 kilometer te lopen afgeleid en dat was alweer op een merkwaardig punt. Ze moesten namelijk een flink aantal trappen naar beneden om op een lijnrecht geasfalteerd pad te komen. „Een spoorlijn“, dacht ik nog. En jawel: door het dorp liep vroeger de spoorlijn Groene 62. De bedding daarvan werd dwars door het plateau uitgegraven.

De rustpost in Wijnendale die we twee keer moesten passeren was gevestigd in een zaaltje dat aan een schooltje was verbonden. Bij de toegangsdeur hing een plaat die iets zei over de geschiedenis van het gebouw. Het zou me niet zijn opgevallen had ik daar niet de naam gelezen van een per-

sonage dat met voorsprong tot de Heilige Hypocritus kan uitgeroepen worden: de voormalige bisschop van Brugge. Of ze er daar in Wijnendale fier op zijn kan ik niet zeggen. Maar evengoed hangt die plaat er nog steeds.

Van de Maere bereden

Er wordt op het grondgebied van Torhout niet gekeken op een kasteel min of meer. Het eerste dat voorzien was in het traject van deze wandeling lag op ons te wachten. Ik kreeg het na een plaatselijke en hoofdzakelijk oninteressante lus zelfs twee keer van nabij te zien: het Kasteel d' Aertrycke.

Op weg daar naartoe was van verre reeds een grote kapel te zien. Ze stond verheven boven het landschap op een heuvel. Het wandeltraject leidde me door een soort dreef, over een ongelijk liggend pad, recht naar die kapel toe. Volgens een bordje dat de inrichters van de wandeling ook daar hadden neergezet ging het hier om de begraafplaats van de fa-

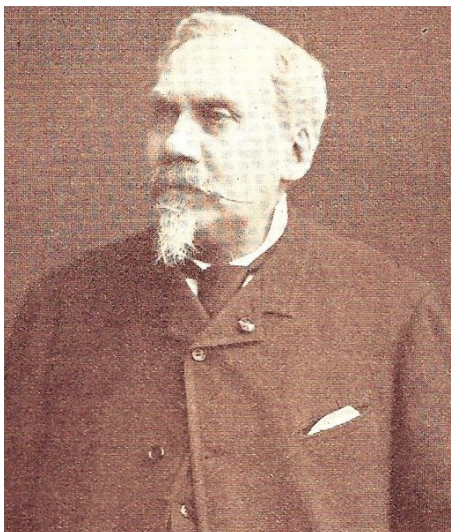
Het graf van de familie de Maere. Op een heuvel aan het einde van een dreef

Eén van de nestkastjes met huisnummer in het kasteelpark

deelte van dit domein is nu een West-Vlaams provinciaal domein en dat deel is toegankelijk voor het publiek. Tegenwoordig is het kasteel een luxe hotel-restaurant annex congrescentrum. Toen ik eraan voorbijliep lag de rode loper op de statige trap. Niet te mijner eer, laat dat duidelijk zijn, maar blijkbaar werd daar nog ander volk met wat meer spanwijdte

Het kasteel d'Aertrycke

Auguste Baron de Maere.

Foto van het internet. Public Domain

milie de Maere. Hetgeen me voorlopig niets zei.

Even verderop viel me alweer een straatnaam op. Dit keer stond er: „*De Maerestraat Ingenieur*“. Tiens... Het bleek al snel dat het één wel degelijk te maken had met het ander. Het Kasteel d'Aertrycke staat namelijk ook bekend als het Kasteel de Maere. August Baron de Maere heeft het bijzonder grote neogotische bouwwerk daar laten neerzetten. Nog niet eens zo vreselijk lang geleden zelfs. Zo tussen 1869 en 1871.

Het kasteel staat in een romantische tuin met waterpartijen, weiden en bossen. Een gedeelte van dit domein is nu een West-Vlaams provinciaal domein en dat deel is toegankelijk voor het publiek. Tegenwoordig is het kasteel een luxe hotel-restaurant annex congrescentrum. Toen ik eraan voorbijliep lag de rode loper op de statige trap. Niet te mijner eer, laat dat duidelijk zijn, maar blijkbaar werd daar nog ander volk met wat meer spanwijdte verwacht. Daarom viel het me zo tegen dat het daar rook naar... friet! Ordinaire friet! Je kan tegenwoordig als rijkard niet meer beletten dat het vulgus zijn laagbijdegrondse cultuur overal weet tussen te wringen. Aan de andere kant vond ik het dan weer van ongeëvenaarde klasse getuigen dat de nestkastjes in het kasteelpark een huisnummer hebben! Wie Gus De Mus of Kees De Mees wil aanschrijven: het kán.

De stichter van dit kasteel Camille Charles Auguste de Maere was behalve politicus ook een waterbouwkundige. Vandaar het „*Ingenieur*“ in de straatnaam die ik zag.

Zijn vader was steenrijk, orangist, dichter, componist en industrieel in de katoennijverheid. Hij was persoonlijk bevriend met de Nederlandse kroonprins.

De wortels van Auguste lagen gedeeltelijk in Nederland. Hij volgde lager en middelbaar onderwijs in Deventer. Daarna studeerde hij in Amsterdam om vervolgens zijn ingenieursstudie af te ronden aan de „*École Centrale des Arts et Manufactures*“ in Parijs. In 1845 werd hij waterbouwkundig ingenieur. Hij werd medestichter van het *Koninklijk Instituut van Ingenieurs* in Den Haag en hij bleef er een halve eeuw lid van.

Ingenieur de Maere wordt wel eens bedacht met de titel „*Vader van de haven van Zeebrugge*“. Niet geheel ten onrechte.

In de tweede helft van de negentiende eeuw werd er nogal wat gedaan aan havenbouw. Bestaande havens uitbouwen, nieuwe havens aanleggen; het was aan de orde

van de dag. De handelsbetrekkingen tussen de verschillende werelddelen werden alsmaar intenser en de schepen werden steeds groter. Dus moest er uitgebreid en bijgebouwd worden. Nederland investeerde fors in het vergroten van de havens van Amsterdam - IJmuiden.

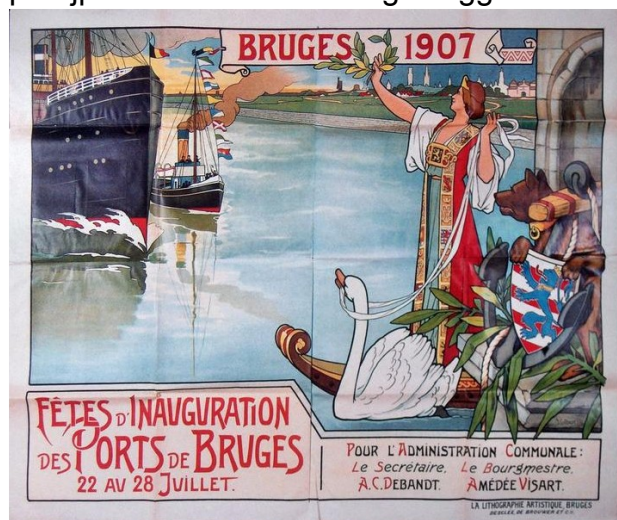
den, Vlissingen en, vooral, Rotterdam. Frankrijk werkte hard aan de uitbreiding van de havens van Duinkerken en Calais, van Le Havre en Saint-Nazaire. In Boulogne werd zelfs een heel nieuwe haven gebouwd. België kon dus niet met de duimen zitten draaien. Zoals het echter in dit landje wel meer gebeurt, gunden de betrokken steden elkaar niets en probeerden ze ijverig elkaar vliegen af te vangen. De strijd werd gevoerd tussen Antwerpen, Gent, Brugge en Oostende en het werkte frustrerend verlamdend.

De Maere was niet de enige die met de havenproblematiek begaan was maar hij formuleerde wel werkbare oplossingen. Hij wel. Zo had hij al voorstellen gedaan om de haven van Gent te ontplooiën. Zijn eerste plan was om een zeekanaal aan te leggen tussen Gent en Terneuzen. In 1865 kwam hij echter op dit plan terug en toen stelde hij voor de richting te wijzigen omdat het misschien toch beter zou zijn een kanaal naar Heist te graven. Dat zou dan volledig op Belgisch grondgebied liggen. Hetgeen bij een internationaal conflict van voordeel kon zijn. In Gent werd zijn voorstel echter op onverschilligheid onthaald. Ook een tweede studie over het onderwerp, die tien jaar later gepubliceerd werd, vond geen willig oor. Men hield in Gent koppig vast aan de kortere weg over Terneuzen.

Ondertussen was er in Brugge heel wat onrust gerezen over het stagneren van het havenverkeer dat zich daar voordeed. Diverse verenigingen en personen zochten naar oplossingen. Het bedje voor zijn ideeën lag dus gespreid toen ingenieur de Maere in 1877 opnieuw een brochure uitgaf waarin de rechtstreekse verbinding van Brugge met de zee bestudeerd werd. De knuppel was daarmee in het hoenderhok gegooid en het volk schaarde zich achter de idee van „Brugge Zeehaven“. De Maere werd de vaandeldrager van de beweging. Alle werkzame krachten werden gebundeld, over en boven de grenzen van de partijpolitiek heen. De Kring Brugge Zeehaven, onder het voorzitterschap van de Maere,

nam het voortouw in de strijd.

Er moesten nog vele veldslagen geleverd worden en de strijd kende successen en nederlagen. Vaak sloop er ontmoediging in de rangen. Maar in 1895 werd het pleit dan toch eindelijk beslecht. Er werd een wet gestemd die de weg opende voor de bouw van de haven. Het werd wel een andere haven dan de gene die de Maere had voorgesteld. Hoofdzakelijk om hem wat te sussen werd hij baron gebombardeerd „pour la part qu'il a prise à la création d'un port en eau profonde sur la côte de Flandre“. Auguste de Maere werd uitgerangeerd en was voortaan niet meer actief betrokken bij de voorbereidingen die vooral in handen waren van de ingenieurs van de Belgische Staat. Hij spaarde zijn kritiek allerm minst

De affiche bij de inhuldiging van Brugge Zeehaven Van het internet. De plaatser van het beeld wil vermeld worden als „auteur“. Het is Georges Jansoone.

wanneer die de dingen anders deden dan hij ze gedacht had. Hij stierf nog voor de haven in 1907 door koning Leopold II werd ingehuldigd. Zijn verdienste terzake werd niet door iedereen vergeten. Op de morgen van de plechtige inhuldiging trok een Brugse delegatie, onder de leiding van burgemeester Visart naar Aartrijke, om er bij zijn graf hulde te brengen aan de Vader van „Brugge Zeehaven“.

Wijn in het dal

Torhout kent niet alleen het Kasteel d' Aertrycke. Vlak daarbij, op drie kilometer van Torhout, staat een burcht die nog echter is dan de vorige: het Kasteel van Wijnendale. Een waterburcht. Het kasteel zoals het daar nu staat, is grotendeels een reconstructie uit de 19^e eeuw. Een deel van de noordelijke vleugel is nog uit de 15^e eeuw. Een deel van het kasteel wordt bewoond door de eigenaren, een andere vleugel is als museum publiek toegankelijk.

De toegang tot het kasteel van Wijnendale.

De oorspronkelijke burcht werd gebouwd op het einde van de 11^e eeuw door Robrecht de Fries, graaf van Vlaanderen. De oudste vermelding van de burcht in een geschrift van toen, namelijk het dagboek van Galbert van Brugge, dateert uit 1127. Hieruit blijkt dat de burcht als uitvalsbasis voor militaire operaties werd gebruikt.

Vanaf het midden van de 12^e eeuw en vooral in de late 13^e eeuw verkozen de graven van Vlaanderen Wijnendale als hun regelmatige verblijfplaats. Het feit dat de omgeving zeer bosrijk was en dus een uitgelezen jachtterrein, zal daar waarschijnlijk niet vreemd aan geweest zijn. Op de burcht vond ook diplomatiek overleg plaats. In 1297 sloot Gwijde van Dampierre er een alliantieverdrag met de Engelse koning Edward I. Het zou niet de laatste keer zijn dat dit kasteel afspraak had met de geschiedenis.

Een andere markante gebeurtenis was dat tijdens een jachtpartij in Wijnendale in 1482 hertogin Maria van Bourgondië van haar paard viel. Ze overleefde het niet. Althans niet lang. Na haar dood brak een oorlog uit tegen haar weduwnaar, de autoritaire aartshertog Maximiliaan van Oostenrijk.

Het kasteel ging herhaalde malen over in andere handen, het werd verwoest, weer opgebouwd, verwaarloosd en weer in gebruik genomen.

In de recente vaderlandse geschiedenis speelde het kasteel van Wijnendale ook een rol. Op 25 mei 1940, toen Nazi-Duitsland hier net was binnengevallen en op het punt stond het Belgische leger geheel op de knieën te dwingen, had hier het laatste en dramatische gesprek plaats tussen koning Leopold III en vier invloedrijke leden van de regering van het land. Hoewel de capitulatie nog slechts een zucht verwijderd was, weigerde de koning samen met zijn ministers naar het buitenland te vluchten om daar de strijd voort te zetten. Als opperbevelhebber van het leger wilde hij bij zijn troepen blijven en zich krijgsgevangene laten nemen. Dat Leopold later zoete broodjes probeerde te bakken met Hitler en tijdens de oorlog in luxueuze omstandigheden ook nog eens huwde met de niet-adellijke Liliane

De voormalige portierswoning. Nu bezoekerscentrum

Baels, zette zoveel kwaad bloed dat na de oorlog Leopold gedwongen werd tot aftreden ten voordele van zijn achttienjarige zoon Boudevijn. Het gevolg van dit alles is de geschiedenis ingegaan als *de Koningskwesitie*. Iets wat het land andermaal ernstig verdeelde.

Een deel van het kasteel is nu een museum dat, logischerwijze, voor het publiek toegankelijk is. Nog in 2006 opende in het museumgebouw een nieuwe multimediale presentatie over de geschiedenis van het kasteel. De portierswoning uit de 19^e eeuw werd ingericht als bezoekerscentrum. Het is *Toerisme Torhout* dat hier de zaken stuurt.

Op het kasteeldomein bevinden zich voorts een ijskelder die gedeeltelijk bovengronds is. Uiteraard wordt die niet meer als zodanig gebruikt maar een vleermuizenkolonie is er neergestreken om daar wat ondersteboven te zijn. Er zijn verder ook nog een kapel en serres uit de 19^e eeuw, die bij het museum werden betrokken.

Hoewel er een bord stond met „*Privaat, Verboden toegang*“ wezen de pijltjes voor de wandeling resoluut voorbij dat bord. Over een vreselijk ongelijke kassei kwam ik zo op een grote binnenplaats waar de controle- en rustpost moest te vinden zijn. Wat gelukkig ook klopte. Die bevond zich achter een oude deur die met een ouderwetse klink moest geopende worden. Een verbouwde schuur, leek het wel. Recht onder de pannen en de merkwaardige dakspanten die op een grote ouderdom duiden. Daar bevond zich een grote ruimte, stemmig versierd met niet te duiden vaandels en vlaggen en ontsierd door een schrikkelijk slecht schilderij dat een gobelin moest voorstellen. Toen ik bij mijn thuiskomst meldde dat ik in een kasteel had gedineerd, werd die bewering nogal smalend onthaald. Gelukkig kon ik naar waarheid melden dat dat „diner“ bestond uit een boterham met kaas.

Molentjes

Vóór 1790 stonden er in Torhout vijf korenmolens. De Bakkevoorde of Schaaksmolen was de oudste daarvan. Hij was eigendom van de heerlijkheid Wijnendale. Hij kende in de loop der tijden veel verschillende eigenaren en uitbaters. In 1878 waaide de molen om en dat was uiteraard het einde ervan.

Na de Franse revolutie nam het aantal molens spectaculair toe doordat de bevolking alomstreeks groeide. Al die mensen moesten toch allemaal eten, dus... Begin 19^e eeuw stond op het Moereveld de Kruiskensmolen. Die werd in 1917 door de Duitsers opgeblazen.

Ook van de andere molens is niets meer te vinden. Wel heeft een particulier een groot mo-

Een tredmolen voor een hond! In Wijnendale. Echt of niet?

del laten bouwen in zijn tuin. Geconstrueerd door een heuse molenmaker. Met een gevlucht van ongeveer acht meter, kan het maar moeilijk over het hoofd gezien worden. Het is zelfs de bedoeling het molentje maalvaardig te maken. Een aardig initiatief. Het moet wel zo zijn dat ik er niet aan gepasseerd ben want ik kan me niet herinneren het gezien te hebben. Daar staat tegenover dat ik denk een ontdekking gedaan te hebben op molinairisch gebied! In Wijnendale zag ik bij een duidelijk oud huis een rad. Doordat ik recent nog een artikel over dat soort raderen gelezen had in het molentijdschrift „*Vlaamse Mo-*

lens“, herkende ik het meteen. Indien het echt is (waar ik allesbehalve zeker van ben), is het een zeldzaamheid. Het gaat namelijk om een tredmolen die aangedreven werd door... een hond! Uit de lucht gegrepen? Fantastisch? Nee hoor, ze hebben wel degelijk bestaan dat soort molens. Ze werden weliswaar niet gebruikt om graan te malen of olie te persen maar wel om melk tot boter te karnen. Een karwei dat veel spierkracht vergde en uitermate vervelend en langdurig werk was. Dus is iemand ooit op het idee gekomen om een hond in een rad te laten lopen om de karn aan te drijven. Een heel simpel mechanisme. De hond bracht dan het rad in beweging zoals een hamster in zijn wielje pleegt te lopen. Het beest moest ervoor getraind worden maar dat scheen wel te lukken. Over de tredmolen hier heb ik nergens gegevens kunnen vinden. Dus sta ik wat argwanend tegenover de authenticiteit ervan. Ook het alwetende Molenecho's zegt er niets over. Ik moet het nog eens een specialist voorleggen. Het zal me benieuwen.

Alle heiligen

Er was nog een oponthoud voorzien in Don Bosco. Let wel: je leest het goed; IN Don Bos-

co en niet BIJ... Dat laatste zou ook nogal problematisch zijn omdat de goede man, Giovanni Bosco, reeds sinds 1888 wijlen is. Bij leven heeft hij zich zeer verdienstelijk gemaakt door werkeloze jongeren een vak te leren en ze een toekomst te geven. Zelf groeide hij op in zeer kommer- volle omstandigheden doordat hij zijn vader reeds op zeer jeugdige leeftijd verloor. In de onderhavige context, echter, is Don Bosco een wijk van Torhout. De patroon van de parochie is, hoe kan het anders, de gelijknamige heilige.

Je kan moeilijk volhouden dat het dorp daar rustig is gelegen want een deel van zijn grens wordt gevormd door de ringweg R34. En een ander

deel door de N33 die dan weer een belangrijke invalsweg is naar Torhout-centrum.

De rustpost hier was in een school en daar stond een vredespaal. Met Japanse karakters werd hier de mensheid aangemaand om lief te zijn voor elkaar. Mié Tabé heeft het gewrocht.

De kerk in het gehucht Don Bosco. Modern van uiterlijk en rustgevend...

De kerk hier in Don Bosco is groot en zeer modern en... de aanblik ervan bevalt me! Waarom precies weet ik niet te zeggen maar het gebouw heeft, in tegenstelling met vele andere heiligdommen in een hedendaags kleed, iets uitnodigends. Zoals het hoort, naar mijn idee.

In de velden

De toeristische dienst van de stad Torhout schijnt zijn opdracht zeer ter harte te nemen en ze laten niet na om de bezoeker te informeren. Onderweg gebeurt dat niet zelden met duidelijk leesbare borden waarop enige uitleg verstrekt wordt over wat daar ter plaatse is of was te zien. Zo trof ik na mijn bezoek aan Don Bosco een plaat waarvan de tekst

me om meerdere redenen intrigeerde. Om te beginnen was daar sprake van „Tielt“. Het leek me zeer onwaarschijnlijk dat ik ondertussen op het grondgebied van die, weliswaar West-Vlaamse, stad verzeild was geraakt. Evenwel volgde de uitleg even verder in de tekst. Maar reeds het tweede woord van het epistel was mij volslagen onbekend. „Jegenode“... Het heeft wat zoeken gekost om de betekenis daarvan te achterhalen want de Dikke zegt er niets over. Het blijkt een Oudnederlands woord te zijn en de uitleg ervan loopt nogal uiteen volgens de geraadpleegde bron. Ik hou het er voorlopig op dat jegenode een geheel van landerijen was, zonder nauwkeurige begrenzing. Op een andere plaats werd

een verwantschap gesuggereerd met het Duitse „Einöde“. Dat woord schijn in Oostenrijk nog in gebruik te zijn en daar betekent het: „eenzame, afgelegen streek, woestenij“. Tja... Bij „Karel ende Elegast“ komt het ook ter sprake:

Daer mi die jegenode is cont.

Al hadden wijs vijf hondert pont.

Ten mochten niet deeren,

Daer wi vanden sinen teeren.

Laet ons gesellen zijn te nacht,...

Ligt het aan mij of klinkt dat nogal hermetisch?

Nu goed, op het bord waar ik naar stond te kijken had men het over „Deze jegenode valt nagenoeg samen met de huidige wijk „het Schaakske“. De naamgeving vind zijn oorsprong in de nabijgelegen hofstede „t Goet ter Tielt“, 400 m. verder gelegen langs de Bakvoordestraat. Dit was een bezitting van het Torhoutse kapittel, vermoedelijk door de graaf in de 11de eeuw geschonken om in het onderhoud van de kapittelheren te voorzien. Op dit kruispunt vinden we reeds in de 16de eeuw de herberg „t Scaexkin“. Dit toponiem werd vanaf de 17de eeuw de lokale wijknaam van een snel groeiend gehucht. Meteen voorkwam men mogelijke verwarring met de stadsnaam Tielt.“

Ja ja, had men mij ondertussen toch al op het verkeerde been gezet!

De hoeve „Bakvoorde“. Mooi gerestaureerd.

Het vlonderpad in het Moereveld

In het voorgaande viel reeds de naam „Bakvoorde“ en het bleek dat ik me bevond in de Bakvoordestraat die door het gehucht loopt. Het „voorde“ duidt erop dat hier vroeger een doorwaadbare plaats van een beek moet geweest zijn. Het gedeelte „bak“ daar is men niet zo zeker van. Het zou kunnen verwijzen naar de dassen die hier destijds veelvuldig voorkwamen. Dit doordat van het woord „bak“ die Oudnederlandse betekenis bekend is.

Langs de Bakvoordestraat ging ik voorbij aan een oude, gerestaureerde hoeve waar op een tegel bij het hek het jaartal 1843 stond.

Een poortje sloot een wandelpad langs langs rijen knotwilgen af voor ruiters en fietsers. Als wandelaar werd mijn aanwezigheid daar dus wel geduld. Het bleek het *Moereveld* te zijn. Dat „moer“ duidt op een moeras. Zo bruin werd het daar wel niet gebakken maar toch was de ondergrond flink drassig. Zodat het geen overbodige luxe was dat een gedeelte van de wandelweg over een vlonderpad van gespleten stammetjes liep. De hele tijd langs een flinke beek met nogal fel stromend water. Hoe de beek echter mag heten ben ik niet te weten gekomen.

Moet er nog Romein zijn?

De afstand die ik nog moest afleggen begon al aardig te korten. Dat had ik onderweg gezien op de tabellen die in elke rustpost de wandelaars informeren over hoe lang het genoeg of de marteling nog gaat duren. Een laatste ankerplaats was voorzien in een kinderboerderij. Echter niet zomaar eentje, ze had een ge-

De gebouwen van de kinderboerderij. Ooit stoomvilderij.

schiedenis die wel heel erg ver terug ging in de tijd. Tot bij de Romeinen. Nee, die gasten hadden hier wel wat anders te doen dan kinderboerderijen stichten, maar de gebouwen die er nu nog staan liggen langs de Ieperse Heerweg. Tot zelfs in de Middeleeuwen was dit de belangrijkste handelsweg van midden West-Vlaanderen. Deze voormalige heirbaan verbond de jaarmarktseden Ieper en Torhout. Er bestaan sterke aanwijzingen dat deze weg een deel was van een verbinding die nog wel veel verder ging. Tussen Torhout en de Kemmelberg meer met name. Het zou dus kunnen dat de Kelten er al gebruik van

maakten. Die veronderstelling is niet zomaar uit de lucht gegrepen. Tussen de Moereveldstraat en de Ieperse Heerweg zijn een aantal brandgraven gevonden die stammen uit de Romeinse tijd. Die brandgraven waren plaatsen waar de doden gecremeerd werden. Bij zandontginningen doken er scherven, potjes en ander materiaal op. Die lagen daar al sinds de tweede of vroeg derde eeuw na Christus. Het ligt voor de hand te denken dat dit gebied de begraafplaats was voor de Romeinse nederzetting in Torhout.

Waar nu de kinderboerderij staat lagen er eeuwenlang meersen. Overstromingsgebieden dus. Aan het begin van de 20^e eeuw werden de gronden aangekocht en de nieuwe eigenaar liet een grote schuur bouwen waarin een „stoomvilderij“ werd ondergebracht. Ook de stijl van het woonhuis duidde erop dat men hier veeleer een economische dan wel een woonfunctie op het oog had. Het was ook duidelijk een fabrieksgebouw en geen hoeve. Aan de activiteit als vetsmelterij kwam in 1931 een einde en het domein kreeg een andere bestemming.

Nu is het geheel eigendom van de stad Torhout en heeft het een hoofdzakelijk educatieve functie.

In het Centrum

In eerste instantie kondigde het zich alleen maar aan als een park in het centrum van de stad maar het bleek nog meer te zijn. Er lag in dat park namelijk nóg een kasteel: het Ravenhof.

In het kasteelpark Ravenhof

Het kasteel staat daar in één of andere vorm al heel erg lang. Sommigen vermoeden zelfs dat het er al stond voordat de stad er was! Het huidige gebouw zou zijn neergezet op de fundamenten van een bouwwerk dat er tussen de 13e en 15e eeuw al stond. Het was een omwalde site met een opper- en een neerhof. Meerdere notabele families hebben er gewoond. Het is zelfs verschillende malen een industriële vestiging geweest. In de 17e eeuw werd het bewoond door de familie Decuypere. Tussen de huidige Wollemarkt, Kortemarkstraat en de Zuidstraat baatte deze familie de grootste linnenblekerij van de

stad uit. Halverwege de 19e eeuw werd dokter René Van Oye eigenaar. Hij vestigde er in 1863 een vlaszwingelarij en linnenfabriek. Tussen 1850 en 1874 bouwde hij een aantal woningen voor zijn arbeiders. Die reeks woningen stond of staat bekend als „Van Oye's re-

ke“ (de rij van Van Oye). In 1885 werd het kasteeltje volledig herbouwd, waarna Oscar Hostyn het in 1906 samen met de omringende fabrieksgebouwen kocht. Om er vervolgens een schoenfabriekje in onder te brengen. Tijdens de Eerste Wereldoorlog logeerden er Duitse soldaten. Het veranderde nog eens van eigenaar maar vanaf 1960 verkrotten het huis en het domein. Begin jaren negentig van vorige eeuw werd Ravenhof door de stad gerenoveerd. Nu is daar de Torhoutse Dienst voor Toerisme ondergebracht. Vanaf 1997 verhuisden het Museum voor Torhouts Aardewerk en de Stedelijke Gildekamer er ook naartoe.

In het kasteelpark staan een aantal zeldzame bomen. Het park is een voorbeeld van een Engelse landschapstuin. Er zijn verder ook een vijver, een gazon en een deels opnieuw aangeplante boomgaard met hoogstammen. Het is er zeer rustig.

Aan de gevel van het kasteeltje vond ik een plaquette die het had over ene Eugene Van Oye. Met de kwalificatie „Dichter van de Zee“. Wat verder stond een helder witte plaat met de tekst van „Dien Avond en die Rooze“. Van dat laatste wist ik met zekerheid dat het geen gedicht van Van Oye kon zijn. Maar er is wel een verband tussen hem en de dichter van dat alom bekende poëem.

De plaquette ter nagedachtenis van Eugene Van Oye

Eugeen was de zoon van René die hiervoor al werd vermeld. Hij was arts, dichter en flamingant.

Met Hugo en Gustaaf Verriest, Karel De Gheldere en Karel Callebert wordt Van Oye tot de kring van leerlingen van de priester-dichter Guido Gezelle gerekend. De leermeester drukte een duidelijke stempel op de stijl van Van Oye.

Op teksten die door Van Oye geschreven werden componeerde, onder andere, Peter Benoît liederen. Niet van de minste dus.

Het gedicht van Gezelle dat ik daar voor het kasteeltje kon lezen, was nog min noch meer een soort liefdesverklaring aan zijn leerling. Oordeel zelf, het gaat als volgt:

Dien Avond en die Rooze

*'k Heb menig menig uur bij u
gesleten en genoten,
en nooit en heeft een uur met u
me een enklen stond verdrotten.
'k Heb menig menig blom voor u
gelezen en geschonken,
en, lijk een bie, met u, met u,
er honing uit gedronken;
maar nooit een uur zo lief met u,
zoo lang zij duren koste,
maar nooit een uur zoo droef om u,
wanneer ik scheiden moste,
als de uur wanneer ik dicht bij u,
dien avond, neêrgezeten,
u spreken hoorde en sprak tot u
wat onze zielen weten.
Noch nooit een blom zo schoon, van u
gezocht, geplukt, gelezen,
als die dien avond blonk op u,
en mocht de mijne wezen!*

*Ofschoon, zoo wel voor mij als u,
 - wie zal dit kwaad genezen? -
 een uur bij mij, een uur bij u
 niet lang een uur mag wezen;
 ofschoon voor mij, ofschoon voor u,
 zoo lief en uitgelezen,
 die rooze, al was 't een roos van u,
 niet lang een roos mocht wezen,
 toch lang bewaart, dit zeg ik u,
 't en ware ik 't al verloze,
 mijn hert drie dierbre beelden: u
 dien avond - en - die rooze!*

Guido Gezelle schreef dit in 1858 voor zijn toen 18-jarige leerling. Het bleef volkomen uit de openbaarheid tot 1863. Aan de hand van deze tekst en de strekking ervan wordt wel eens geconcludeerd dat tussen beide mannen een homo-erotische relatie moet hebben bestaan.

Er restte nu nog een klein eindje door het centrum van de stad en weldra doemden daar weer het sportcomplex en de startzaal op. Bij mijn entree daar kreeg ik van een vriendelijke juffrouw een papieren tas aangereikt. Die bleek vol te zitten met toeristische folders. Niet enkel over Torhout maar ook over het hele Houtland. Het is duidelijk dat ik daar nog lang niet alles gezien heb.

De track van de wandeling. Iets meer dan 40 kilometer lang. Klinkt het geloofwaardig indien ik zeg ook in Berg-op-Zoom en Breskens te zijn geweest? En toch... kijk maar eens op de kaart!

© 2011 Michel Christiaens